

Motion till riksdagen 2024/25:1692

av **Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S)**

Reglering av den fria etableringsrätten

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera den fria etableringsrätten för vårdcentraler och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De senaste decennierna har svensk välfärd genomgått en stor förvandling. Den offentliga välfärden har öppnats upp för fri konkurrens där vinstdrivande aktiebolag tagit en allt större del av marknaden. Det har gått från en skattefinansierad offentlig sektor med politiskt bestämda mål om likvärdig tillgång, god kvalitet och vård efter behov till att allt mer handla om en efterfrågestyrd vård.

Intentionerna bakom reformerna var ofta goda. Människor efterfrågade en större valfrihet i vård, skola och omsorg. Efter 1990-talskrisen ville man strama upp kostnaderna och den ökade konkurrensen lovade lägre kostnader med bibehållen kvalitet.

Resultatet har dock blivit ett stort marknadsmisslyckande. Vi ser det tydligast på skolans område där såväl likvärdighet som resultat har försämrats. Men det finns även avarter inom sjukvården.

Ett av de stora problemen är den fria etableringsrätten. För att få öppna en vårdcentral krävs i princip bara att den intresserade aktören uppfyller de formella krav som regionen ställer på en vårdcentral. I övrigt har man fri möjlighet att öppna vårdcentral varhelst man vill. Det har lett till en överetablering av vårdinrättningar i t.ex. Stockholms innerstad och stadskärnorna på större orter medan landsbygden och städernas förorter (särskilt de socioekonomiskt utsatta) har fått se servicen försvinna.

Orsaken är inte svår att se. För en vårdentreprenör med vinstintresse lönar det sig att etablera sig där man har många potentiella vårdtagare som ger ersättning från regionen för besök men som har lindriga besvär som inte medför stora kostnader. Vårdtunga patienter ger visserligen även de ersättning från regionen men har betydligt större kostnader.

Den här rätten att fritt etablera sig hindrar regionerna från att bedriva en aktiv politik för jämlikhet. Det är svårt att styra resurser till utsatta områden och patientgrupper när man inte har kontroll över vårdcentralernas antal, listningar eller förläggning.

Det är dags att ta tag i marknadsmisslyckandena i välfärden. Då krävs det regleringar av den fria etableringsrätten. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

Caroline Helmersson Olsson (S)

Sofia Amloh (S)

Fredrik Olovsson (S)

Hans Ekström (S)